

ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי⁴, וברש"י (נדפס בדרך חיים) וז"ל שבח הוא לאדם שאומר דבר שמועה מפיו, ואם נטל עטרה לעצמו עונשו גדול שכן מעכב את הגאולה⁵, מכיון שבזכותו הגאולה ממהרת לבא, שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי במעשה בגתן ותרש"י עכ"ל, והבאור בזה כתב בספר מגלה עמוקות (דרוש א' לפרשת נשא) על פי הגמרא (ב"ב צ"ח ע"א) א"ר אמי כל המתגאה בטלית של תלמיד חכם אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, וז"ל הכוונה על דבר תורה ששומע מפי תלמיד חכם ואותו ת"ח מתלבש בו, מכל דיבור ודיבור שבתורה נעשה לבוש והוא יסוד חלוקא דרבנן וכו', אם כן כשהוא מתגאה בטלית שאינו שלו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה וצריך לחזור בעולם בגלגול⁷.

דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם הלא אנו רואים שרבים אומרים דבר בשם אומרו והגאולה עדיין לא באה, ותירץ דהן אמת שעוד לא באה הישועה הכללית בביאת משיח צדקינו, אך הישועות וניסי ההצלה שקורים ליהודים בכל מקומות מושבותיהם והישועות הפרטיות שבאות לכל יחיד מכלל ישראל הם בזכות האומר דבר בשם אומרו עכ"ל, וראה לדבריו דילפינן מאסתר דלא איירי בגאולה העתידה.

4. עיין ברז"ו על הפרקי דרבי אליעזר פרק נ' שכתב, שמעתי שמביא בסידור שנדפס ברעדלהיים בשם המדרש שעיקר ההוכחה מפסוק (אסתר ט' ל"ב), ומאמר אסתר קיים דברי ימי הפורים האלה, שהוא עיקר הגאולה עכ"ל, דהיינו שמאמר אסתר למלך בשם מרדכי הוא עיקרו של נס הגאולה בימי הפורים האלה.

5. וכן כתב החתם סופר מקץ מ"א ט"ו, על הפסוק ואני שמעתי עליך לאמור תשמע חלום לפתור אותו, וז"ל לא אמר בשם אומרו שמעתי משר המשקים, על כן הביא גלות לעולם לא גאולה עכ"ל, (ובספר תפארת בנים בהקדמה הוכיח מדבריו שגם אם שמע מגוי יש לומר בשם אומרו, עיין דבר בשם אומרו עמוד קכ"ב).

ועיין עוד בספר אמרי שפר לבן המהר"ם חאלוה זצ"ל חיי שרה כ"ג ב', שכתב וז"ל מכלל הן אתה שומע לאו, ומי שאינו אומר דבר בשם אומרו גורם לשכינה שתסתלק מישראל, כשאינן גאולה אין שכינה, ובעת גאולה תשרה שכינה בישראל עכ"ל.

6. לכאורה יש לדייק מהכא דלאו דוקא בדברי תורה יש לומר דבר בשם אומרו אלא הוא הדין במילי דעלמא, ועיין ספר דבר בשם אומרו עמוד י"ח שהביא כן מכמה ספרים, אולם הביא שם עוד מספר אבות העולם (לרבי בנימין ויטאלי זצ"ל) שדייק מהתנחומא (במדבר כ"ב) שאמר כל מי שאינו אומר דבר של תורה בשם אומרו וכו', וז"ל דבר משל תורה לאפוקי דבר הרשות וכו', ואף על פי שדבר אסתר לא היה דבר תורה, עם כל זה נלמד מן התורה לפי שכתוב לא תעמוד על דם רעך וכו', והגם שהכתוב נאמר על ישראל, הנה זה מלך היה ותנן הוי מתפלל בשלומה של מלכות עכ"ל.

7. וכן כתב החיד"א (ברית עולם סימן רכ"ד) על הפסוק קורא דגר ולא ילד, וז"ל קורא דגר שמוסיף חדושים ולא ילד כי אינו המוליד, עושה עושר דלא סגי ליה באמירה בעלמא אלא עושה עושר במעשה שכותב ספר על שמו וגונב מאחרים בחצי ימיו יעזבנו, אם הנהגה בכבוד התורה נוטל חיו קל וחומר שהוא נהנה במה שגנב תורת אחרים וכתבן על שמו שנשאר לדור דורים, על כן בחצי

ומזה הטעם מעכב את הגאולה כי אין בן דוד בא עד שיכלו הנשמות שבגוף עכ"ל, ויש שפירשו בזה הפסוק (משלי כ"ב) אל תגזול דל ואל תדכא עני בשער, דאמרינן בסנהדרין צ"ח ע"א על מלך המשיח, עני ורוכב על החמור וכו' ויטיב אפתחא דקרתא, ומעתה שפיר מידרש מרישא לסיפא בענין אחד, אל תגזול דל, אך תאמר דבר בשם אומרו שבזה תביא גאולה לעולם, וממילא אל תדכא עני בשער בפתחא דקרתא⁸, והנודע ביהודה (תנינא או"ח סימן כ') כתב על ביאור זה, דהוא מתוק מדבש.

ובמהר"ל (אור חדש עמוד קכ"ה) כתב דמביא גאולה לעולם פירושו שיזכה שתבא הגאולה על ידו, וז"ל אם היתה אסתר אומרת ראו הטובה שעשיתי עמכם כי הצלתי אתכם מן הפורענות, אם כן לא היה נודע חסדי ה' ואם כן בחנם הביא הגאולה וכו', כי כל גאולה בשביל שידעו כי הוא יתברך גאל אותם וגאולה זו מי מודיע, אבל כאשר היה אסתר מוכנת לתלות הדבר במי שעשה, שהרי אמרה הדבר למלך בשם מרדכי וכו' ולא אמרה לאחשורוש כי אני עשיתי הטובה הזאת לך כדי שיחזיק המלך טובה אליה, אלא תולה במרדכי, אם כן כל שכן שתהיה^{אתר החכמה} תולה הגאולה ממי שבא הגאולה ממנו באמת שהיא ידעה והכירה בדבר זה עכ"ל, (וכן כתב גם בספרו דרך חיים אבות ו' ז' עיי"ש), וסייעתא לדבריו ממה שהביא החסיד יעב"ץ אבות שם, כתב ר"ח שהחטא במשה ואהרן שאמרו המן הסלע הזה נוציא לכם מים ולא אמרו יוציא ע"כ, וז"ל שלזה אמר (במדבר כ') לכן לא תביאו כיון שלא אמרתם דבר בשם אומרו לא תביאו גאולה לעולם עכ"ל, כי מי שנוטל עטרה לעצמו לא זוכה להיות גואלן של ישראל⁹, וכמו שכתב במנות הלוי (אסתר ב' כ"ב), ממדות הגואל שיהיה עניו ושפל אינו נוטל עטרה לעצמו, סימן לדבר עני ורוכב על החמור.

ב. כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו רוכבות בקבר.

יבמות צ"ו ע"ב, אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמות, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם יהי רצון

ימיו יעזבנו "ואחריתו יבא בגלגול אחר" עכ"ל, (עיין שער הבטחון עם ביאור בתורתו יהגה עמוד כ"א).

8. עיין מקור חסד על הספר חסידים, סימן תקפ"ו ס"ק ג'.

9. בספר לב אליהו (שמות עמוד רס"ב) הביא סייעתא נוספת לדברי המהר"ל, וז"ל הנה מצאנו בגדעון (שופטים ו') כשהלך להלחם עד מדין ועמלק ובני קדם וכו', כדי ארבה לרוב ולהם ולגמליהם אין מספר וגו', נאמר שם פרק ז' ויאמר ה' אל גדעון רב העם אשר אתך מתת את מדין בידם פן יתפאר עלי ישראל לאמור ידי הושיעה לי וגו', וישב מן העם עשרים ושנים אלף ועשרת אלפים נשארו, ויאמר ה' אל גדעון עוד העם רב וגו' בשלש מאות האיש המלקקים אושיע אתכם וכו', הטעם פשוט כי איז הנס יכול לחול רק אם יכירו הנס. לכו אמר ה' שישלח מהם כדי שלא יאמרו ידינו